

”Samernas drottning”

Karin Stenberg

Karin Stenberg föddes 1884 och växte upp i Araksuolo, Arvidsjaur, av renskötande samiska föräldrar. Detta i en tid då samernas språk, kultur och rättigheter systematiskt trängdes undan.

Istället för att direkt ta över renskötarrollen, beslutade hon sig för att studera. Efter avlagd småskolläroexamen vände hon hemåt och erhöll anställning vid olika skolor i Arvidsjaur skoldistrikt.

Bilden tagen 1914 när Karin Stenberg fyllde 30 år (f.1884–1969).

Men Karins livsverk sträckte sig långt bortom klassrummets väggar. För många blev hon en ledargestalt, en röst som inte lät sig tystas – och i folkmun kom hon att kallas ”Samernas drottning”. Inte för maktens skull, utan för sin värdighet, sitt mod och sin okuvliga vilja.

Karin förstod tidigt något som få vågade uttala högt: Om samerna skulle överleva som folk, kulturellt och politiskt, måste de organisera sig. Hon var därför en av de drivande krafterna bakom det första svenska landsmötet, som hölls i Östersund 1918.

Ärendena var:

- bosättningsfrågan
- renbeteslagen
- skolfrågan
- bildandet av en organisation som alla samer kunde ansluta sig till.

Gruppen vid Samernas Landsmöte 1918 i Östersund.

1. Lars Malmin, Malmesjaur
2. Anton Norsa, 1881–1967, Granudden
3. Karin Stenberg, 1884–1969, Araksuolo
4. Wilhelm Öberg, Fjällbonäs
5. Elsa Jonsson, 1887–1964, Olofsberg
6. Anselm Björkman, Maskaur
7. Sara Maria Norsa, 1877–1962, Granudden
8. Nils Petter Stenberg, Strömudden
9. Jonas Jonsson, 1885–1970, Olofsberg
10. Zakarias Lundström, Tallnäs

Landsmötets två talare var Torkel Tomasson och den samiska prästen Gustaf Park. Båda kritiserade statens samepolitik och menade att samerna skulle organisera sig. Kritiken riktades bl.a. mot statens lappfogdesystem som skulle övervaka samerna och renskötseln. Det skulle dock dröja många år innan en bestående riksorganisation bildades.

Vad gäller skolfrågan påstod myndigheterna att samernas uttalanden och förslag inte kom från hela den samiska befolkningen och att samerna inte var tillräckligt kunniga att ägna sig

åt skolans förhållanden. Man sade att "Lapp ska vara lapp" och ansåg att samerna av den anledningen borde hållas isolerad från det övriga samhället bl.a. genom nomadskolor.

Samma år var hon med och grundade Arvidsjaur sameförening, den första sameföreningen i Norrbotten. Det var ett historiskt steg - ett avstamp för samiskt självmedvetande i en tid då staten helst såg samerna som ett problem som skulle administreras bort.

I Arvidsjaur hölls två landsmöten, 1937 och 1948, där man bl.a. diskuterade behovet av en samisk kamporganisation.

Bild tv) Karin Stenberg träffar borgmästare Carl Lindhagen i Stockholm för att tala om samernas rättigheter.

Karin Stenberg och kung Gustaf VI Adolf besöker en samekåta i Lappstaden, Arvidsjaur. Foto Norran.

Karin Stenberg nöjde sig inte med lokalt engagemang. Hon deltog i samhällsdebatten på nationell nivå och tog initiativ till stridsskriften: "Dat Läh Mijen Situd – En vädjan till Svenska

Nationen från Samefolket” (1920), som hon skrev tillsammans med författaren Valdemar Lindholm. Skriften var både en anklagelse och en vädjan – ett försök att tala direkt till det svenska samhällets samvete.

Mycket av Karins arbete syns bara delvis i arkiven. Hennes verkliga styrka låg i något svårare att dokumentera: hennes förmåga att ta kontakt, att skriva brev, att resa, att kliva in i rum där hon egentligen inte var välkommen – och kräva att bli lyssnad på. Hon vände sig direkt till personer i maktposition och lät sig inte avfärdas.

Karin gjorde sig känd långt utanför det egna landets gränser för sitt stora intresse för samekulturen, som hon har kämpat för och även vunnit stora framgångar. Överallt där samernas liv och problem har diskuterats har hon medverkat och aktivt tagit del i diskussionerna.

Sameföreningens årsmöte i Lapptaden, 1920.

Ett av de tydligaste uttrycken för detta var hennes engagemang för bevarandet av Lapptan i Arvidsjaur. Hon förstod dess betydelse som samiskt kulturarv. När kommunen 1919 planerade att dra en väg över området till sjukstugan reagerade hon kraftfullt. För Karin var Lapptan inte en samling gamla hus utan ett levande vittnesmål om samiskt liv, tro och historia.

17 augusti 1931 tog hon själv steget att uppsöka riksantikvarien Sigurd Curman för att be om hjälp. Senare, under 1940-talet, höll hon tät kontakt med myndigheter och antikvarier, bland annat genom brevväxling med landsantikvarien Hans Beskow vid Norrbottens museum. När vissa ägare av byggnaderna tvekade inför ett lagskydd, gjorde inte Karin det. Hon såg längre än sin egen tid.

1948 fick "Lappstan" slutligen status som byggnadsminne – ett beslut som inte hade varit möjligt utan hennes envisa och långsiktiga arbete.

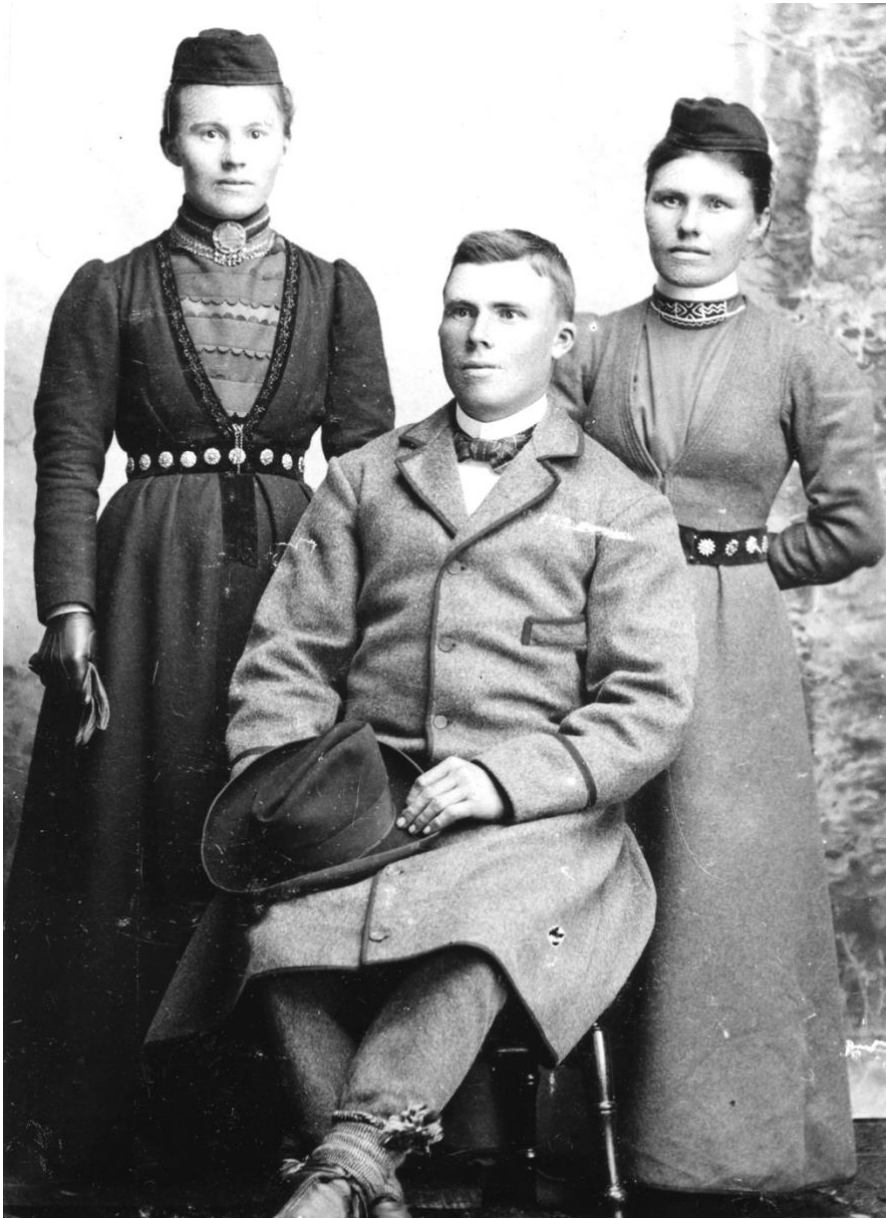
Filminspelning i Lappstaden. Foto Kent Norberg 2016.

Storstämningen drönbild Kent Norberg 2018. Lappstaden i Arvidsjaur är världens bäst bevarade samling av samiska kåtor, som lockat och årligen lockar besökare.

Karin Stenbergs föddes 1884 i Araksuolo, Västra Kikkejaur sameby. Foto Norran 1960.

Anno 1890. Syskonen Stenberg, Araksuolo. Karin Nils-Petter och Sara-Maria.

Karin Stenberg gick bort vid 85 års ålder, 1969. Men hennes arv lever vidare.

25 februari 2025 namngavs parken vid hälsocentralen till "Karin Stenbergs park". Detta som ett sent men välförtjänt erkännande av henne - som en av Sveriges första och största kvinnliga företrädare för samerna - och den samiska kulturen. Parken kommer att rustas upp i närtid och förses med informationstext.

Avslutningsvis kan vi konstatera att Karin Stenberg var ingen drottning med krona. Hon var en "drottning" genom handling.

Fakta:

Två viktiga första samiska landsmöten: Trondheim 1917 och i Östersund 1918.

// Sammanställt av Kent Norberg
Kommunikatör, Arvidsjaur kommun